

බුදුදහමින් ප්‍රකාශිත දර්ශනය හා භාවිතය

බුදුදහම විස්තර කරන්නේ සත්ත්වයා හා ලෝකය පිළිබඳව පැහැදිලි කොට අප ඒ සමග බුද්ධිමත්ව හා නිවැරදිව ක්‍රියා කළ යුතු ආකාරයයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ වසර 45ක් තුළ දේශනා කළ සමස්ත දහමෙහි හරය නම් දුකත් දුකින් නිදහස්වීමත් පිළිබඳ අනුශාසනයයි. එනම් ලෝකය පිළිබඳ යථාර්ථයට මුහුණ දිය යුතු ආකාරය පිළිබඳවයි. මෙය හුදෙක් බුදුරජාණන්ගේ නිර්මාණයක් නොව අනාවරණයකි. බුදුවරයකු ලොව පහළ වුව ද නොවුව ද ලොව පවත්නා සැබෑ තත්ත්වයයි. නගර සුත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි නටඹුන් වූ නගරයක් අනාවරණය කොට එය නැවත පිළිසකර කළා මෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ අවිද්‍යාවෙන් වැසී පැවැති මෙම යථාර්ථය අනාවරණය කොට ලොව ඉදිරිපත් කළහ. එය පුරාණ මාවතකි. අප බුදුරජාණන් වහන්සේට ගෞරව දැක්වන්නේ උන්වහන්සේ මේ කල්පය තුළ එම යථාර්ථය කිසිදු ගුරුපදේශයක් නොමැතිව ස්වයං ඥානයෙන් අවබෝධ කොට එය ලොවට මුලින් ම දේශනා කළ උතුමා වන නිසා ය. බුදුදහමේ සෑම අනුශාසනයකින් ම අපට ලබා දෙන්නේ මෙකී යථාර්ථය විශද කෙරෙන ප්‍රඥාවයි. ඊට හේතුව දුකින් නිදහස්වීමට මූලික වශයෙන් ප්‍රඥාව හේතු වන බැවිනි. දුක පැමිණෙන්නේ අනුවණයා කරා මිස ප්‍රඥවත්තයා කරා නොව බව බුදුදහම අවධාරණය කරයි.

මැනවින් සංවිධිත ඕනෑම ආයතනයක, සංවිධානයක, රටක හෝ පුද්ගලයකු තුළ දර්ශනය හා භාවිතය (නැතහොත් දැක්ම හා මෙහෙවර = Vision & Mission) දක්නට ලැබේ. දර්ශනයක් නොමැති භාවිතය අන්ධකාර වන අතර භාවිතයක් නොමැති දර්ශනය නිශ්ඵල වේ. එබැවින් දර්ශනය හා භාවිතය යන දෙක ම එක සේ වැදගත් වේ. බුදුදහමෙහි පවත්නා සුවිශේෂත්වය නම් එහි හුදෙක් දර්ශනය හා භාවිතය පමණක් නොව ප්‍රතිඵලය ද මනාව ඉදිරිපත් කොට තිබීමයි. සවිච්ඤාණ, කිච්චඤාණ, කතඤාණ වශයෙන් එය දැක්වේ. සම්මාදිට්ඨිය 'දර්ශනය' වන අතර ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයෙහි සෙසු අංග 'භාවිතය' වේ. සම්මාඤාණ හා සම්මාවිමුක්ති යන අංග 'ප්‍රතිඵල' වේ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දේශනා කළ ප්‍රථම ධර්ම දේශනාව වන ධම්මචක්කප්පවත්තන සූත්‍රයේ දී ම උන්වහන්සේ පෙර නොඇසූ විරු මෙම ප්‍රඥව ලොවට ඉදිරිපත් කළහ. 'චක්ඛු, ඤාණ, පඤ්ඤා, විජ්ජා, ආලෝක යන නම්වලින් මෙය සූත්‍රය තුළ පැහැදිලි කර තිබේ. සම්මාදිට්ඨිය, දස්සන, දිට්ඨිසම්පන්න, පඤ්ඤාසම්පද ආදි විවිධ නම්වලින් පෙළ දහමෙහි නොයෙක් තැන්හි මෙය දක්වා තිබේ. මේ සඳහා බෙහෙවින් භාවිත කොට ඇත්තේ පඤ්ඤා නැතහොත් ඤාණ යන පදයයි.

දර්ශනය

දර්ශනය යනු තමා හා ලෝකය පිළිබඳ නිවැරදි දැක්මයි. මෙය ලබා ගැනීමට කලණමිතුරු ඇසුර හා පරතොසොස හෙවත් ධර්මශ්‍රවණය නැතහොත් සුතමයපඤ්ඤාව අවශ්‍ය වේ. එනම් හැකිතාත් දුරට බුදුදහමෙහි ප්‍රකාශිත ප්‍රඥව විකසිත වීමට සෘජුව උපකාරවත් වන අනුශාසනා ශ්‍රවණය කළ යුතුව ඇත. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය නමැති සූර්යාලෝකය තම ජීවිතයට ලැබෙන්නේ 'දිට්ඨිසම්පන්න' බව නමැති අරුණොදය ලැබුණු පමණටයි. ඒ සඳහා කලණ මිතුරු ඇසුරින් ධර්මශ්‍රවණය කරමින් අසන දහම හැකිතාක් නුවණින් මෙනෙහි කිරීම නම් වූ යෝනිසෝමනසිකාරය වැඩිය යුතුය.

මහාවත්තාරිසක සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි බුදුදහමෙහි දර්ශනය හෙවත් සම්මාදිට්ඨිය ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් දෙකකට දක්වා තිබේ. එනම්,

1. සාසුව වූ පිනට බර වූ උපධි සම්පත් ලබා දෙන සම්මාදිට්ඨිය හෙවත් ප්‍රඥව
2. ආර්ය වූ අනාසුව වූ ලෝකෝත්තර වූ මාර්ගයට අංගයක් වූ සම්මාදිට්ඨිය වශයෙනි.

මෙහි මූලික දැක්වෙන සම්මාදිට්ඨියෙන් කෙරෙන්නේ අප සිත මුල් වී සිදුකරන කායික, වාචසික, මානසික ක්‍රියාවලට සිතෙහි ස්වභාවය අනුව විපාක, ආනිසංස ලැබෙන ආකාරයයි. කම්මස්සකතා

සම්මාදිට්ඨිය නමින් හැඳින්වෙන මෙම අවබෝධය ලද පමණට අප පාපයෙන් මිදී කුසලයෙහි නිරත වේ. මක් නිසාද යත් අප දුක් විඳීමට කැමැති නොවන නිසාත් සැප විඳීමට කැමැති වන නිසාත් ය. සිත අපිරිසිදුව කරන ක්‍රියාවලට දුක්විපාකත් සිත පිරිසිදුව කරන ක්‍රියාවලට සැප විපාකත් ලැබෙන බව මෙමගින් මැනවින් අවබෝධ වේ.

කර්මය පිළිබඳ මෙබඳු විග්‍රහයක් සිදුකරන බුදුදහම එහි වඩාත් සංකීර්ණ අවස්ථා ද විස්තර කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ. බුදුරදුන් සතුව පැවැති මහකම්මවිභංගෙ ඤාණය තුළින් දුටු කර්ම විග්‍රහයට අනුව එහි අවස්ථා හතරක් මහකම්මවිභංග සූත්‍රයෙහි පැහැදිලි කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ. එනම්,

1. අකුසල කර්ම කොට දුගතිගාමී වීම
2. අකුසල කර්ම කොට සුගතිගාමී වීම
3. කුසල කර්ම කොට සුගතිගාමී වීම
4. කුසල කර්ම කොට දුගතිගාමී වීම වශයෙනි.

විවිධ කර්ම කොට ලැබෙන මෙම විපාක පිළිබඳ බුදුවරයකුට පමණක් අවබෝධ වන මෙම යථාර්ථය මැනවැන් තේරුම් ගැනීමට අන්‍ය ශාසනයක අභිඥාලාභියකුට වුව ද දුෂ්කර බව ‘මහකම්මවිභාග සූත්‍රය’ සාක්ෂ්‍ය දරයි. මෙය මැනවින් අවබෝධ නොවීම හේතුවෙන් අභිඥාලාභීන් පවා ‘ඉධමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤං’ යන මෙය ම හරි ය අනෙක්වා හිස් ය යන දෘෂ්ටිගතයන්ට පැමිණෙන බව සඳහන් වේ. එහෙත් බුදුරදුන් සතුව පැවැති මහකම්මවිභංගෙ ඤාණය නිසා උන්වහන්සේට එබඳු දෘෂ්ටි නොවන බව දක්වා තිබේ.

ලෞකික වූ මෙම සම්මාදිට්ඨියත් සමග ඇතිවන භාවිතය නම් දන, සීල, භාවනා යන ත්‍රිවිධ පුණ්‍ය ක්‍රියාවන්හි උපරිම ලෙස නිරත වීමයි.

‘දනං ච සමචරියං ච මෙන්ත චිත්තං ච භාවයේ’

පංචශීලය සහ මෛත්‍රී භාවනාව පුරුදු කිරීම තුළින් මෙලොව ජීවිතය සැනසීමෙන් ගත කොට පරලොව සුගතිගාමීවීමට ද මෙම දුක්ම උපකාරවත් වේ. මෙලොව උපන් තැනැත්තකුට පරලොව දුගතිගාමී නොවී සුගතියක ප්‍රතිසන්ධි ලැබීම ඉමහත් භාග්‍යයකි.

ලෞකික සම්මාදිට්ඨියෙන් යුතු භාවිතය තුළින් යා හැකි උසස් තත්ත්වය නම් ධ්‍යාන වඩා බලිලොව යාමයි. එහි උපරිමය වන්නේ ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර රැස් කිරීම වශයෙන් අරුපාවචර ධ්‍යාන වැඩිම වශයෙන් උපත ලද හැකි මහාකල්ප අසුභාර දහසක ආයු ඇති නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤ බලිලොව උපත ලැබීමයි. එහි උපත ලැබුව ද අවිද්‍යාව සපුරා දුරු නොවූ බැවින් (අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා: පුඤ්ඤභිසංසාර, අපුඤ්ඤභිසංඛාර, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර) සංසාර චක්‍රයෙන් නිදහස් නොවන බවයි. එය සසර දිවි ගමනෙහි සද්‍යතනික සනාතන රැකවරණයක් නොවනු ඇත. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පහළ වූ ක්‍රි.පූ. හය වන සියවසෙහි එද හාරන සමාජයෙහි ඇතැම් යෝගීහු මෙම තත්ත්වයට සිය ආධ්‍යාත්මික දියුණුව ලබා සිටියහ. ආලාරකාලාම, උද්දකරාමපුත්ත, අසිත කාලදේවල වැනි අය ඊට නිදසුන් ය. එබඳු සමාජයක පහළ වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙර නොඇසූ විරු දහම් ඇසක් පහළ කොට ගෙන සංසාර චක්‍රයෙන් සපුරා නිදහස් වන නව දර්ශනයක් ලොවට ඉදිරිපත් කළහ.

දර්ශනයේ දෙවන කොටස වන මෙය චතුසච්චසම්මාදිට්ඨියයි. දුක්බාදී චතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ මෙමගින් අවබෝධය ලැබේ. ඊට සමගාමීව පංචපාදනස්කන්ධය හා පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳව දුක්මක් ඇති වේ (මහාහත්ථිපදෙපම සුත්ත). මෙහි දී ඉදිරිපත් කරන්නේ ‘ඇත - නැත’ අන්ත දෙකින් දුරු වූ පටිච්චසමුප්පාද සංඛ්‍යාත චතුරාර්ය සත්‍යය නිශ්‍රිත පංචපාදනස්කන්ධය පිරිසිදු දැනීම පාදක කොටගත් ලෝකෝත්තර දර්ශනයයි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොහෝ අවස්ථාවන්හි දේශනා කොට ඇති පරිදි උන්වහන්සේ අතීතයෙහිත් දැනුත් ලොවට ප්‍රධාන වශයෙන් දේශනා කරන්නේ දුක හා දුකෙහි නිරෝධයයි. දුක වශයෙන් මෙහිලා දක්වන්නේ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං ... යන ලෝක සමුදය පිළිබඳවයි. දුක්බ නිරෝධය යනු ‘අවිජ්ජායන්තොව අසෙසවිරාගනිරොධා සංඛාරනිරොධො, සංඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණ

නිරෝධො යන දුකින් නිදහස් වන ආකාරයයි. මෙම අනුශාසනය බුදුදහමෙහි බෙහෙවින් විස්තර කොට ඇත්තේ 'පඤ්ඤ' (ප්‍රඥ) යනුවෙනි. එහි වැදගත්කම නිතර අවධාරණය කර තිබෙනු දැක ගත හැකිය.

'අපදන සොහිනී පඤ්ඤ' = ප්‍රඥාවෙන් වර්තය ශෝභමාන වේ.

'පඤ්ඤ නරානං රතනං' = ප්‍රඥාව මිනිසාගේ රත්නයයි.

'පඤ්ඤය පරිසුජ්ඣති' = ප්‍රඥාවෙන් පාරිශුද්ධිය ලැබේ.

'පඤ්ඤ ජීවිං ජීවිතමාහු සෙට්ඨං' = ප්‍රඥාවෙන් ගත කරන ජීවිතය ශ්‍රේෂ්ඨ වේ.

'නත්ථී පඤ්ඤ සමා ආභා' = ප්‍රඥාව හා සමාන ආලෝකයක් නොමැත.

මෙම ප්‍රඥාව හෙවත් දර්ශනය මූලින් ශ්‍රැතමය ප්‍රඥ වශයෙන් කලණ මිතුරන් වෙතින් අසා දැනගෙන, වින්තාමය ප්‍රඥ වශයෙන් නිතර සිහි කොට, භාවනාමය ප්‍රඥ වශයෙන් සමථ - විප්පසනා භාවනා දියුණු කිරීම් වශයෙන් වඩාත් පරිපූර්ණත්වයට පත් කර ගත යුතුය.

ප්‍රඥාව සාක්ෂාත් කර ගැනීමෙහි ලා මූලින් එය මැනවින් අසා දැන ගැනීම බෙහෙවින් වැදගත් වේ. භාවිතයට ප්‍රථම දර්ශනය ලබා තිබීම බුදුදහම නිතර අවධාරණය කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ.

'ජානතො අහං භික්ඛවෙ පස්සතො ආසවානං ධයං වදමී, නො අජානතො නො අපස්සතො...'

'සම්මාදිට්ඨී පුරෙ ජවං'

'ආදිමෙව කුසලෙසු ධම්මෙසු පරිසොධෙහි... සීලං ච සුවිසුද්ධං දිට්ඨිං ච උජුකා.....'

'දිට්ඨිං ච අනුපගම්ම සීලවා දස්සනෙන සම්පන්නො....'

ඊට නිදසුන් වශයෙන් දැක්විය හැකිය.

ශ්‍රාවකයන්ගේ බුද්ධිමට්ටම සහ පරිසරය අනුව විවිධ අවස්ථාවල විවිධාකාරයෙන් බුදුදහමෙහි මෙම දර්ශනය ඉදිරිපත් කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ.

'යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධ ධම්මං'

'එවං හි තෙ බාහිය සික්ඛිතබ්බං, දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සති, සුතෙ සුතමත්තං, මුතෙ මුතමත්තං, විඤ්ඤතෙ විඤ්ඤතමත්තං...'

'සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා...'

'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා...'

'සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා...'

'යො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති සො ධම්මං පස්සති,

යො ධම්මං පස්සති සො පටිච්චසමුප්පාදං පස්සති.

'ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං භොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න භොති'

'ඉමස්ස උප්පාද ඉදං උප්පජති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති'

'... සබ්බං... අභුත්වා සම්භුතං භුත්වා න භවිස්සති'

'වක්ඛුං භික්ඛවෙ අනත්තං, රූපං අනත්තං, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණං අනත්තං....'

'අනිච්චා වත සංඛාරා උප්පාදවයධම්මිනො උප්පජ්ජන්වා නිරුජ්ඣන්ති තෙසං චූපසමොසුඛො'

මෙලෙස ඇතැම් තැනෙක සංකීර්ණ ව ද ඇතැම් තැනෙක සවිස්තරාත්මකව ද මෙම දර්ශනය ඉදිරිපත් කර තිබේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ තුළ පැවැති ආසයානුසයඤාණ, ඉන්ද්‍රියපරොපරියන්තේ ඤාණ ආදි සුවිශේෂී ඥානයන් උපයෝගී කර ගෙන ශ්‍රාවක චිත්තසන්තාන නිරීක්ෂණය කොට වඩාත් උචිත ලෙස මෙම දර්ශනය ඉදිරිපත් කිරීමට උත්වහන්සේ සමත් වූහ. එම හැකියාව බුදුරජාණන්ට පමණක් අන්‍යාය වූවකි. එම හැකියාව මහාප්‍රාඥ, අග්‍රශ්‍රාවක, ධර්ම සේනාධිපති ශාරිපුත්‍ර මාහිමියන්ට පවා නොතිබුණු හැකියාවකි. එබැවින් මෙකල ධර්මය අධ්‍යයනය කරන අය වශයෙන් පෙළ දහමෙහි නොයෙක් තැන් ගවේෂණය කොට මෙම දර්ශනය ඉස්මතු කර ගැනීමට අප දක්ෂ විය යුතු ය. විචාරශීලී විය යුතු ය. එහිලා කලණ මිතුරු ඇසුරෙන් මේ සඳහා අඛණ්ඩ උත්සාහයක් පවත්වා ගැනීම බෙහෙවින් වැදගත් වේ. එහි දී පාලි භාෂාව මූලික කොටගත් ත්‍රිපිටක ධර්ම මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනයට ප්‍රමුඛත්වය ලබා දිය යුතුය.

බුදුදහමේ දර්ශනය තේරුම් ගැනීමෙහි ලා අප විසින් සිහිතබා ගත යුතු ප්‍රධාන කරුණක් නම් එහි සඳහන් දර්ශනය වෙනත් කිසිදු ආගමක, දර්ශනයක හෝ ඉගැන්වීමකට සම කළ නොහැකි බවයි. එසේ සම කළ හැකි නම් සම කළ හැක්කේ තවත් එබඳු ම සම්බුදු උතුමකුගේ අවබෝධයට පමණකි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රථම ධර්ම දේශනාවෙහි ම පැහැදිලි ව 'පුබ්බේ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු...' යනුවෙන් මෙය දේශනා කොට තිබේ. උන් වහන්සේ ලොවට ධර්මදේශනා කිරීම ආරම්භ කරමින් වදළ, 'පටිසොනගාමීං නිපුණං දුද්දසං අණං... යන දේශනාවෙන් ද මෙය ඉස්මතු වේ. මෙම දේශනය උඩුගං බලා යන පණ්ඩිත වේදනීය වූ, අවබෝධයට දුෂ්කර වූ, ඉතා සියුම් දර්ශනයකි. සත්ත්වයා අනාදිමත් කාලයක් අවිද්‍යා හා තෘෂ්ණාවෙහි ගැලී වෙලී සසර ගමන් කරන්නේ මෙම යථාර්ථය අවබෝධ කර ගැනීමෙහි පවතින දුෂ්කරතාව නිසා ය.

මෙබඳු ස්වභාවයෙන් යුතු බුද්ධ දේශනාවේ අන්‍යන්‍යතාව, සුවිශේෂත්වය කුමක් දැයි මැනවින් තේරුම් ගත යුතු ය. එනම් ඇත හා නැත යන අන්ත දෙකින් දුරු වූ පටිච්ච සමුප්පාදය න්‍යාය පාදක කොටගත් චතුරාර්ය සත්‍යය තුළ විස්ථාරිත පංචුපාදනස්කන්ධය පිරිසිඳ දැන ගැනීම ඉලක්ක කොට ගත් සතිපට්ඨානයයි.

කච්චානගොත්ත සුත්‍රයෙහි දැක්වෙන පරිදි රූපාදී ස්කන්ධ පංචකයෙහි සමුදය හෙවත් භටගැනීම දැකීමෙන් 'නැත' හෙවත් උච්ඡේද අන්තයෙන් මිදෙන අතර ස්කන්ධයන්ගේ 'වය' හෙවත් නැතිවීම දැකීමෙන් 'ඇත' හෙවත් ශාශ්වත අන්තයෙන් මිදේ. ඇත හා නැත යන අන්ත දෙකින් ම දුරුවීමට උපකාරී වන දර්ශනය නම් 'ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති' හෙවත් 'ඉමස්ස උප්පාද ඉදං උප්පජ්ජති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති' යන පටිච්චසමුප්පාද හෙවත් ආර්ය ඥානය (අරියො ඤයො) යි.

සත්ත්වයාගේ සමස්ත ක්‍රියාකාරීත්වය යනු ඇස ආදි ඉන්ද්‍රිය හය රූපාදී අරමුණු හා සම්බන්ධ වීමෙන් ලබන අවබෝධයයි. අවිද්‍යා, තෘෂ්ණා, කර්ම ආදි අතීත හේතුවලට විපාක වශයෙන් ලැබෙන ඇස ආදි ආයතන උපකාරයෙන් රූපාදී බාහිර අරමුණු පිළිබඳ මූලික අවබෝධයක් ලැබී පසුව මනායතනය ඔස්සේ මනෝවිඥානයෙන් ඒ පිළිබඳ සම්පූර්ණ අවබෝධය ලැබේ. මෙහි දී වටහා ගත යුතු වැදගත් කරුණ වන්නේ වක්ඛු විඤ්ඤාණ දී පංච විඥානයෙන් සම්පූර්ණ අවබෝධයක් නොලැබෙන බවයි. 'න පඤ්චනි විඤ්ඤාණෙනි කිඤ්චි ධම්මං පටිච්චානානි අඤ්ඤානු අනිනිපානමන්තා..' (ඤාණවිභංග, විභංගප්පකරණ). වක්ඛු විඤ්ඤාණ ආදී විපාක මට්ටමේ ස්කන්ධ පංචකයෙන් අපට ලැබෙන්නේ රූප, ශබ්දදිය පිළිබඳ වර්ණ, ශබ්ද ආදි මූලික වැටහීම පමණි. ඒ පිළිබඳ අපට වැඩිදුර අවබෝධය ලැබෙන්නේ 'මනං ච පටිච්ච ධම්මේ ච උප්පජ්ජති මනෝවිඤ්ඤාණං' යන මට්ටමේ දී ය. මෙහි ලා තේරුම් ගත යුතු වඩාත් සියුම් කරුණ නම් මෙලෙස මනෝවිඥානයෙන් යමක් දැන ගන්නා විට ඊට පාදක වූ විපාක මට්ටමේ ස්කන්ධ ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වීමයි. ඇස පමණක් නොව කණ, නාසය ආදි සෙසු ආයතන පිළිබඳව ද යථාර්ථය මෙයයි.

දුක හා දුක්ඛ සත්‍යය

බුදුදහමට අනුව ආධ්‍යාත්මික ප්‍රගතිය තීරණය කෙරෙන ප්‍රධාන සාධකය නම් චතුරාර්ය සත්‍යය මැනවින් තේරුම් ගැනීමයි. චතුරාර්ය සත්‍යය තේරුම් ගත් පමණට පටිච්චසමුප්පාදය හා ස්කන්ධ පංචකය

පිළිබඳ ව ද යථාර්ථවබෝධයෙන් යා යුතු ගමන් මග හෙවත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය නොහොත් සතිපට්ඨානය පිළිබඳ මනා අවබෝධයක් ඇති වේ. ජාති'පි දුක්ඛා ජරා'පි දුක්ඛා ව්‍යාධි'පි දුක්ඛො.... ආදී වශයෙන් දුක්ඛ සත්‍යය පිළිබඳ මූලික අවබෝධයක් ධම්මචක්කපච්චන්තන සූත්‍රයෙන් අපට ලැබේ. මෙම අවබෝධයට ඉහළ අවබෝධයක් වතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳව ලබා ගැනීමට යමකප්පකරණයේ සච්ච යමකයේ එන විස්තරය බෙහෙවින් ප්‍රයෝජනවත් වේ. එහි දැක්වෙන පරිදි දුක හා දුක්ඛ සත්‍යය, සමුදය හා සමුදය සත්‍යය, නිරෝධය හා නිරෝධ සත්‍යය, මාර්ගය හා මාර්ග සත්‍යය යනුවෙන් මෙහි පවත්නා ද්විභේදකත්වය තේරුම් ගැනීම බෙහෙවින් වැදගත් වේ. ඒ අතර දුක හා දුක්ඛ සත්‍යය අතර වෙනස පැහැදිලිව දත යුතු ය. සච්ච යමකයේ දුක්ඛ සත්‍යය විග්‍රහයට අනුව 'කායිකං දුක්ඛං චේතසිකං දුක්ඛං ධර්මපත්ථා අවසෙසං දුක්ඛසච්චං න දුක්ඛං... කායිකං දුක්ඛං චේතසිකං දුක්ඛං දුක්ඛං ච දුක්ඛසච්චං ච...' යන විග්‍රහය තේරුම් ගත යුතුව ඇත. ඒ අනුව දුක්ඛ සත්‍යයේ සැබෑ අරුත නම් කායික දුක්ඛ හෝ චේතසික දුක්ඛ නොව ස්වභාවයයි. එනම් ඇස ආදී ඉන්ද්‍රියයන් රූපාදී අරමුණු පතිත වන විපාක මට්ටමේ ස්කන්ධයන්ගේ මුල් අවස්ථාවයි. එම අවස්ථාව දුක්ඛ හෝ සැපක් නොවන කුසලයක් හෝ අකුසලයක් නොව විපාක මට්ටමේ උපේක්ෂා සහගත අවස්ථාවකි. එය හුදු විපාක මාත්‍රයක් පමණි. තව ද මෙම විපාක මට්ටමේ විඤ්ඤාණය 'පකතිපරිසුද්ධිදං චිත්තං...' යනුවෙන් දැක්වෙන පරිදි පිරිසිදු වූවකි. 'පහස්සරම්'දං භික්ඛවෙ චිත්තං...' යනුවෙන් ද දැක්වා ඇත්තේ මෙයයි. මෙහි පවත්වා විශේෂත්වය නම් මෙම විපාක මට්ටමේ විඤ්ඤාණ අවස්ථාවේ දී කිසිවක් පිරිසිදු දත නොහැකි වීමයි. ඤාණවිභංගයෙහි 'න පඤ්චගි විඤ්ඤාණෙහි කිඤ්ච ධම්මං පටිච්ඡානාති' යනුවෙන් මෙය විස්තර වේ. අප යමක් තේරුම් ගන්නා අවස්ථාව 'වක්ඛු විඤ්ඤාණාදි විපාක මට්ටමේ අවස්ථාව නොව මනෝවිඤ්ඤාණ අවස්ථාවයි (සබ්බේ ධම්මා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුයා විඤ්ඤාණං..).

ඉහත විග්‍රහයට අනුව දුක්ඛ සත්‍යය යනු කායික හෝ මානසික දුක්ඛ නොව විපාක මට්ටමේ ස්කන්ධයන්හි ස්වභාවයයි. ධම්මචක්කපච්චන්තන සූත්‍රය ඇතුළු සූත්‍ර රැසක දැක්වෙන ජාති'පි දුක්ඛා, ජරා'පි දුක්ඛා... ආදී වශයෙන් දැක්වෙන්නේ අද අප ව්‍යවහාර කරන අන් අයට ද තේරුම් ගත හැකි දුකයි. එය සාමාන්‍ය ව්‍යවහාර දුක වන අතර එය දුක්ඛ සත්‍යය ද වේ. ඊට හේතුව ජරා මරණාදී මෙම දුකට පාදක වූයේ විපාක මට්ටමේ ස්කන්ධ හෙවත් දුක්ඛ සත්‍යය බැවිනි. අද අප අත්විඳින දුක දුක්ඛ සත්‍යයෙන් බැහැර වූවක් නොවන බැවින් එය දුක්ඛ මෙන් ද දුක්ඛ සත්‍යය ද වශයෙන් දැක්වේ. ඒ අනුව කායික මානසික සෑම දුක්ඛ ම දුක්ඛ මෙන් ම දුක්ඛ සත්‍යය ද වනු ඇත. එහෙත් යමක් දුක්ඛ සත්‍යය වූ පමණින් එය දුක නොවේ. එනම් හැම දුක්ඛ සත්‍යයක් ම දුක්ඛ නොවන බැවිනි. රහතන් වහන්සේට ද දුක්ඛ සත්‍යය පොදු වන අතර උන්වහන්සේ ද පිරිනිවන තෙක් දුක්ඛ සත්‍යයෙන් තොර වූවේ නොවේ. එහෙත් උන්වහන්සේට එමගින් දෙමනස්සයක් හට නොනඟී. 'සද්දහනී තථාගතස්ස බොධිං' යනුවෙන් දැක්වෙන පරිදි අප විශ්වාසය තබා ගත යුත්තේ තථාගතයන් වහන්සේ ලබා ගත් මෙම අවබෝධය පිළිබඳවයි.

ඇස් කන් ආදී ඉන්ද්‍රිය ඔස්සේ අප යමක් තේරුම් ගන්නා අවස්ථාව වන විට විපාක මට්ටමේ ස්කන්ධ ඉතිරි නැතිව නිරුද්ධ වන අතර අවිද්‍යාව අනුසය වශයෙන් වුව ද අප සතුව පවතී නම් ස්කන්ධ පංචකය අප හඳුනා ගන්නේ පංචුපාදනකන්ධ හෙවත් සක්කාය මට්ටමිනි. අප තුළ ධර්මඥානය හා සතිමත් බව ඇති පමණට මේ යථාර්ථය මැනැවින් තේරුම් ගෙන අවිද්‍යා සහගත චිත්ත වීථි දිගින් දිගට ගොඩ නොනැගෙන පරිදි අවබෝධයෙන් දුකින් නිදහස් වීමට අවස්ථාව සැලසේ.

වතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ අප ක්‍රියා කළ යුත්තේ ආකාරය හතරකිනි. එනම් :

- 1. දුක්ඛසච්චං පරිඤ්ඤායං - දුක්ඛ සත්‍යය පිරිසිදු දත යුතුය
- 2. සමුදයසච්චං පහානබ්බං - සමුදය සත්‍යය ප්‍රහීණ කළ යුතුය.
- 3. නිරොධසච්චං සච්ඡිකානබ්බං - නිරෝධ සත්‍යය සාක්ෂාත් කළ යුතුය.
- 4. මග්ගසච්චං භාවෙනබ්බං - මාර්ග සත්‍යය වැඩිය යුතුය.

තථාගත දේශනාවක් දුටු විට එය මෙම සත්‍ය හතරින් කීයක් එහි ඇතුළත් ද යන්න දැන ගැනීමට අප දක්ෂ විය යුතුය.

අංගුත්තර නිකායෙහි සඳහන් අභිඤ්ඤා සූත්‍රය මෙම වතුරාර්ය සත්‍යය ප්‍රකට කෙරෙන අගනා දේශනාවකි. එහි කරුණු හතරක් දැක්වේ.

1. 'අන්ටී භික්ඛවෙ ධම්මා අභිඤ්ඤ පරිඤ්ඤායා' - විශේෂ නුවණින් පිරිසිඳ දත යුතු දහම් ඇත. එනම් පංචුපාදනස්කන්ධයයි.
2. 'අන්ටී භික්ඛවෙ ධම්මා අභිඤ්ඤ පභාතබ්බා' - විශේෂ නුවණින් ප්‍රහීන කළ යුතු දහම් ඇත. එනම් අවිද්‍යාව හා භවතණ්භාවයි.
3. 'අන්ටී භික්ඛවෙ ධම්මා අභිඤ්ඤ භාවෙනබ්බා' - විශේෂ නුවණින් වැඩිය යුතු දහම් ඇත. එනම් සමථ හා විපස්සනායි.
4. 'අන්ටී භික්ඛවෙ ධම්මා අභිඤ්ඤ සච්ඡිකාතබ්බා' - විශේෂ නුවණින් සාක්ෂාත් කළ යුතු දහම් ඇත. එනම් විද්‍යාව හා විමුක්තියයි.

භාවිතය :

ඉහත විශ්වාසය තිබූ පමණට දුකින් නිදහස්වීමට නම් මෙය ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ යුතු ය යන දැඩි විශ්වාසයෙන් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය තුළ අඛණ්ඩව සිය ජීවන වර්ධාව කළමනාකරණය කිරීමට පෙළඹෙනු ඇත. විරිය, සති, සමාධි, පඤ්ඤා ආදි ඉන්ද්‍රිය ධර්ම මේ සමග පරිපූර්ණත්වයට පත් වේ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විවිධ පුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රිය නානත්වය අනුව සතිපට්ඨානය සම්පූර්ණ වන ආකාරය විවිධ ක්‍රම ඔස්සේ අනුශාසනා කර තිබේ. ඒ අනුව ඇතැම් අවස්ථාවක ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය අනුගමනය කරන ලෙස ද තවත් තැනෙක සත්ත බොජ්ඣංග වඩන ලෙස ද තවත් විටෙක ආයතන කුසලතාව ඇති කර ගන්නා ලෙස ද ඇතැම් තැනෙක ශ්‍රද්ධාදී ඉන්ද්‍රිය ධර්ම වඩන ලෙස ද ඇතැම් තැනෙක සතර සෘද්ධිපාද නැතහොත් සතර සමාග්‍ර ප්‍රධාන වීර්ය වඩන ලෙස ද තවත් විටෙක සීල, සමාධි, පඤ්ඤා යන තිස්කිංචා වඩන ලෙස ද ඇතැම් තැනෙක සමථ - විපස්සනා වඩන ලෙස ද තවත් විටෙක යෝනිසෝ මනසිකාරය නොහොත් ප්‍රඥාව වඩන ලෙස අනුශාසනා කර තිබෙනු දක්නට ලැබේ. මේ කුමක් සිදු කළ ද අවසාන වශයෙන් සතර සතිපට්ඨානය සම්පූර්ණ වී විද්‍යා විමුක්ති සාක්ෂාත් වනු ඇත. එනම් ප්‍රඥ ඉන්ද්‍රිය මස්ථකප්‍රාප්තියෙන් අවිද්‍යා නිරෝධයෙන් දුකින් නිදහස් වීමයි. තවද මේ කුමන දහමක් වැඩුව ද මාර්ගය පිළිබඳ මනා දැනුමින් යුතුව 'විචේක නිස්සිත විරාග නිස්සිත, නිරෝධ නිස්සිත, වොස්සග්ග පරිනාමී ලෙස එය භාවිත කළ යුතු ය.

මෙහි අවසාන වශයෙන් සතර සතිපට්ඨානය සම්පූර්ණත්වයට පත් ව ස්කන්ධ පංචකය පිරිසිඳ දැන ගෙන සතර ආහාරවලින් නිදහස් වීමටත් නාමරූප පිරිසිඳ දැන ගැනීමටත් අවස්ථාව උදාවේ. මෙහිලා විභංග සූත්‍රයෙහි සඳහන් සතිපට්ඨාන හා සතිපට්ඨාන භාවනාව පිළිබඳ වෙනස හඳුනා ගැනීම ද බෙහෙවින් වැදගත් වේ. සතිපට්ඨානය සම්මුතිය තුළ වර්තමානයෙහි පිහිටා සිටින සමථය වන අතර සතිපට්ඨාන භාවනාව යනු සමුදය වය විදර්ශනා කිරීම් වශයෙන් පරමාර්ථයට සිත තැබීමයි. එමගින් නාමරූප සපුරා නිරුද්ධ වූ බව පිළිබඳ අවබෝධයෙන් ස්පර්ශ සමුදය අන්තයෙන් මිදී ස්පර්ශ නිරෝධය සාක්ෂාත් කරනු ඇත. බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොවට ධර්ම දේශනා කළේ ස්පර්ශය නිරෝධයට පත්වීමටයි. දුකින් සපුරා නිදහස් වන්නේ ස්පර්ශ සමුදය අන්තයෙන් දුරු ව ස්පර්ශ නිරෝධයට පත් වීම වශයෙනි.

ප්‍රතිඵල :

මජ්ඣිම නිකායේ අවසාන දේශනාව වන ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රයෙන් දැක්වෙන්නේ ආර්ය මාර්ගය වඩන හා වැඩු නිම වූ කිසි ඇති උතුමන් ලබන ආධ්‍යාත්මික ප්‍රතිඵලයි. එහිලා අනුත්තර ඉන්ද්‍රිය භාවනාව, සේඛ ප්‍රතිපදාව හා භාවිතීන්ද්‍රිය වශයෙන් එය අවස්ථා තුනක් දක්වා තිබේ. ධර්මය භාවිත කිරීමෙන් ලැබෙන ප්‍රතිඵල වශයෙන් ඉන්ද්‍රිය ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් පසු ඉක්මනින් සිත උපේක්ෂාවට පත්වන ආකාරය හා භාවිතීන්ද්‍රිය

උතුමකු තමා රිසි සේ පිළිකුල් හෝ නොපිළිකුල් දෙයෙහි පවත්නා එම ස්වභාවය සංඥ පරිවර්තනයෙන් වෙනස් කිරීමට මෙන් ම උපේක්ෂාවෙහි පිහිටා සිටීමට දක්වන කුශලතාව මෙහි මැනවින් දක්වා තිබේ.

ධර්ම මාර්ගයෙහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් බුදුදහමෙහි විශේෂයෙන් දක්වා ඇත්තේ විජ්ජා විමුක්ති පිළිබඳවයි. එනම් තමා කෙලෙසුන්ගෙන් මිදුණු ප්‍රමාණය සහ ඒ පිළිබඳ ඥානයයි. අර්හත්වයට පත් වීමේ දී ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය අංග දහයක් දක්වා දියුණු වීම වශයෙන් සම්මාඤ්ඤ, සම්මාවිමුක්ති වශයෙන් දක්වෙන අංග දෙක ප්‍රතිඵල වශයෙන් දැක්විය හැකිය. මෙම ආධ්‍යාත්මික ගමන සතුවත් සාංදෘෂ්ටික හා අකාරික වශයෙන් ප්‍රතිඵල දැකීමත් යා යුතු මාවතකි. එමඟින් දිනෙන් දින කෙලෙසුන්ගෙන් සිත මිදෙන ආකාරයත් ආධ්‍යාත්මික සතුව දියුණු වන ආකාරයත් අත්විදිය හැකි වේ. තවද තම ආධ්‍යාත්මික ජීවිතයේ විනයවත් බව දියුණු වන ආකාරය ද තමාට ද මැන ගත හැකිය. කරුණය මෙන්ම සූත්‍රයේ ආරම්භයෙහි එම ගුණාංග දක්වා තිබේ.

මෙම ආධ්‍යාත්මික ගමන ආරම්භයෙහි පටන් අවසානය තෙක් ම ප්‍රඥව සාක්ෂාත් කරනු වස් කරුණු හතරකින් උපකාරවත් බව ලැබිය යුතුව පවතී. එනම්:

1. කල්‍යාණ මිත්‍ර ආශ්‍රය
2. සද්ධර්මශ්‍රවණය
3. යෝනිසෝමනසිකාරය
4. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව

ආශ්‍රිත දේශනා :

1. අභිඤ්ඤ සුත්ත - අං.නි.2
2. අනුපද සුත්ත - ම.නි.3
3. කච්චානගොත්ත සුත්ත - ස.නි. 3
4. චරියානානන්ථ ඤාණ - පටිසම්භිදමග්ග
5. ඤාණවිභංග - විභංගප්පකරණ
6. ධම්මවක්කප්පවත්තන සුත්ත - සං.නි.5-2
7. බාහිය සුත්ත - උදනපාළි
8. මහාකම්මවිභංග සුත්ත - ම.නි.3
9. මහාහත්ථිපදෙපම සුත්ත - ම.නි.1
10. මහාවත්තාරිසක සුත්ත - ම.නි.3
11. මහාසතිපට්ඨාන සුත්ත - දී.නි.2
12. මෙත්ත සුත්ත - සු.නි.
13. විභංග සුත්ත - සං.නි., සතිපට්ඨාන සංයුත්ත
14. සබ්බාසව සුත්ත - ම.නි.
15. සච්ච යමක - යමකප්පකරණ
16. සම්මාදිට්ඨි සුත්ත - ම.නි. 1

තෙරුවන් සරණයි!

ධර්ම සාකච්ඡාව

යුරෝපයේ ශ්‍රී ලාංකික හික්ෂු සංගමය

2023 අගෝස්තු 14 වන සඳුදා